неповаги до гідності людини. Сама ідея втручання в природний процес створення людини суперечить волі Божій. Церква вбачає виклик у спробі створення людини шляхом клонування, інтерпретуючи це як намагання піднятися до Бога, уподібнитися йому.

Для католицького світу клонування обернулося серйозною проблемою: чи успадковується первородний гріх людьми, що з'явилися без статевого акту?

Оцінка клонування в ісламі теж не однозначна. Гейдар Джемаль, голова ісламського комітету Росії, спростовує строго негативне ставлення ісламу до біотехнології, вказуючи, що в певному сенсі Адам і пророк Іса (Ісус Христос) є також клонами, оскільки походять від одного біологічного батька. Джемаль стверджує, що, якщо вірити стародавнім міфам, люди були здатні до партеногенезу (форма статевого розмноження, коли розвиток зародка відбувається без запліднення) та вірить, що все трапляється згідно з волею Аллаха, і створення дитини за допомогою клонування не осудливіше, ніж її поява природним шляхом. Справжня етична проблема полягає в тому, для чого клон призначений. Його вбивство прирівнюється до вбивства звичайної людини, тому що Джемаль вважає, що клон повністю людина.

Частина мусульман висловлює прямо протилежну точку зору. Вони вважають, що репродуктивне клонування з точки зору цілей і приписів Корану має бути повністю забороненим. Деякі ісламісти відстоюють думку, що в День Суду, коли людина може повернутися до життя у новому вигляді, можливо, Аллах використовує щось, схоже на репродуктивне клонування. З позиції ісламу клон не позбавлений душі, оскільки душа вселяється в ембріон тільки на 40–й день розвитку.

В. С. Овчинський вказує, що в таких східних релігіях як буддизм, даосизм і синтоїзм, не проводяться різкі етичні відмінності між людським і тваринним світом, тому між клонуванням людини і тварини немає великої різниці. І. В. Вішев, доктор філософських наук, висуває цікавий тезис: а що, якщо клонування людини не суперечить планам Бога, а є спробою наблизити людину до свого образу і подоби.

Ф. Ніцше в образі останньої людини зафіксував появу в суспільстві у великій кількості людей безликих, обмежених, відірваних від культури, які сторонняться творчості та зневажають авторитети. Саме цей тип людей становить потенційну групу ризику, представники якої можуть використовувати біотехнології, не замислюючись про етичний бік своїх дій та не боячись втратити індивідуальність.

Сучасні філософи малюють картини майбутнього з врахуванням згаданих ризиків. Вони лякаюче нагадують сцени з роману–утопії Олдоса Хакслі, в якому люди створюються за допомогою біотехнологій, щоб стати гвинтиками в державній машині та бути бездумно включеними в ланцюг споживання.

Висновки. Клонування, як і інші біотехнології, постають сучасним варіантом відповіді на прагнення людини досягти безсмертя. Біотехнології створені для продовження людського життя, покращення його якості, поліпшення генотипу шляхом втручання в природу людини. Проте сучасні наукові досягнення радикально відрізняються від спроб отримання безсмертя попередніх епох. Сьогодні набуття безсмертя загрозливо пов'язується з втратою людської унікальності, нехай навіть і тільки в генетичному плані, з втручанням в природу людини. Отже, аналіз проблем клонування людини з позицій релігійних та філософських оцінок свідчить про необхідність подальших наукових досліджень у даному напрямку.

Список використаних джерел

1. Довгич Н. Клонування людини // Наука і суспільство. – 2002. – №5/6.

2. Запорожан В. Біоетика в сучасній медицині // Вісник АН України. – 2002. – №1.

3. Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса: новый диалог человека с природой. – М., 1986.

4. Рубанець О. М. Проблема клонування людини: про взаємодію когнітивного і трансцендентного // Практична філософія. – 2003. – №4.

References

1. Dovhych N. Klonuvannia liudyny // Nauka i suspilstvo. – 2002. – №5/6.

2. Zaporozhan V. Bioetyka v suchasnii medytsyni // Visnyk AN Ukrainy. – 2002. – №1.

3. Prigozhin I., Stengers I. Porjadok iz haosa: novyj dialog cheloveka s prirodoj. – M., 1986.

4. Rubanets O. M. Problema klonuvannia liudyny: pro vzaiemodiiu kohnityvnoho i transtsendentnoho // Praktychna filosofiia. – 2003. – №4.

Kultenko V. P., *PhD, Department of philosophy, NUBiP Ukraine (Ukraine, Kyiv), kultenko@ukr.net*

Mykeladze Y. A., *master Faculty of Plant Protection, Ecology and Biotechnology, NUBiP Ukraine (Ukraine, Kyiv), yanamikeladze@gmail.com*

Kalika B. M., *master Faculty of Plant Protection, Ecology and Biotechnology, NUBiP Ukraine (Ukraine, Kyiv), yanamikeladze@gmail.com*

Problems of human cloning in the context of religious and cultural assessments: philosophical aspects

The article is devoted to the philosophical analysis of ethical problems of human cloning and their interpretation of cultural and religious positions. The focus is on the main polemical issues of biotechnology, namely, the ethical problems of human cloning, the responsibilities and responsibilities of scientists, the socio–legal status of cloned organisms, and so on. The variation of philosophical and religious approaches in the evaluation of the latest biotechnological scientific achievements is researched. As for the solution of these problems, there are two extreme approaches – conservative and revolutionary–optimistic. The first is based on a traditionally religious point of view and denies the right of man to interfere in divine affairs. Apologists of the second approach come from the person's desire to achieve immortality or to attain the highest quality of human life. Despite the traditional point of view regarding the irreconcilable confrontation between religion and science in addressing issues of the origin of the world and man, the achievement of biotechnology in a number of religions is consistent with the holy letter. In particular, questions of cloning in Judaism and Islam are interestingly treated.

Keywords: *cloning, religion, biotechnology, human.*

* * *

УДК 261.7

Мокієнко М.,
кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, Центр дослідження релігії НПУ ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ),
okienko9@gmail.com

Особливості п'ятидесятницької духовності та вчення про хрещення Святим Духом

Аналізуються основні особливості духовності п'ятидесятництва і відображення цих особливостей у теології. Розглянуто співвідношення між сакраментальним хрещення та містичним хрещенням Святим Духом. Виявлено характерні риси «життя у Дусі», проведено порівняння із концептом

«життя во Христі». Доведено, що п'ятидесятництво пропонує входження в особливий життєвий світ, у якому культивується інтенсивний суб'єктивний містичний досвід, робиться наголос на вербальному безпосередньому спілкуванні, заперечується значення теоретичного і символічного богопізнання, схвалюється спонтанне поклоніння Богові, підкреслюється необхідність дистанціювання особистості та громади від світського життя, цінується досвід пророцтв від Бога, при збереженні центрального значення Писання. Ці риси ідентичності знаходять власне вираження в особливостях культу, особливо –у колективних молитвах, покладаннях рук, молитвах зцілення, «танцях», тощо. Перенесення уваги на дію Святого Духа дозволяє п'ятидесятникам перейти від духовності в центрі якої знаходиться Церква до духовного життя, що розвивається довкола Бога як Трійці.

Ключові слова: *п'ятидесятницький рух, ідентичність, сучасна теологія, місія, еклезіологія, духовність.*

Сучасні п'ятидесятницькі форми християнства являють собою найдинамічніший сегмент протестантизму. Його дивовижне зростання, духовна жвавість та спроможність адаптуватися до контексту стали об'єктом прискіпливої уваги науковців за кордоном. У вітчизняному академічному просторі п'ятидесятництво, попри потужне поширення, все ще чекає свого систематичного дослідження.

На думку відомого вченого А. Макграта, богослов'я п'ятидесятництва можна вважати традиціоналістським, однак воно докорінно відрізняється від інших християнських груп своїм наголосом на хрещенні Святим Духом з ознакою говоріння іншими мовами та своїми формами духовності й богослужіння, де велика увага приділяється особистому духовному досвіду, зціленню та екзорцизму [10, с. 570]. Світогляд п'ятидесятництва містить елементи, які асоціюються з народними релігіями багатьох регіонів світу, особливо в Африці та Латинській Америці. Популістський стиль п'ятидесятницького богослужіння та брак інтелектуальної витонченості були причиною того, що найбільші протестантські деномінації та вчені або критикували цей рух, або ігнорували його. Але наприкінці XX ст. – на початку XXI ст. на тлі потужного розвою п'ятидесятництва, виявилося, що його непереконливі теологічні позиції стали передумовами до безпрецедентного зростання руху. Метою цієї статті є з'ясування особливостей п'ятидесятницької духовності в контексті вчення про хрещення Святим Духом.

Як стверджує класик дослідження п'ятидесятництва У. Холленвеггер, даний рух скоріше є певним видом духовності, ніж систематичного богослов'я [2, p. 245]. Духовність – це сукупність тих дій і почуттів, які інформують про вірування і цінності кожної релігійної спільноти, відображають її життєвий світ. Теологія позначає систематизовані, розроблені, узагальнені засади релігійного життя. Літургія описує те, що роблять всі члени громади, коли вони збираються разом для поклоніння. У п'ятидесятницькому розумінні духовність це не стільки те, що робить людина, скільки рівень її релігійності.

У. Холленвегер розглядає ранню п'ятидесятницьку духовність як норматив для розуміння її наступної історії. До специфічних аспектів, які ідентифікують п'ятидесятництво У. Холеневеггер відносить наступні: акцент на усному аспекті літургії; богословське і євангелізаційне звернення у формі розповіді; максимальна участь співтовариства на рівнях роздумів, молитви і ухвалення рішення; включення мрії і бачення в особисті і суспільні форми духовності, так, щоб мрії функціонували як види зображень індивідуума і колективу; практикування таких відносин між тілом і розумом, під час яких відбувається взаємний обмін досвідами тіла і розуму, де самим незвичайним застосуванням є функція зцілення молитвою [2, p. 246].

Від усіх інших форм християнства п'ятидесятництво відрізняється своїм наголосом на тому, що будь–яка людина може перетворитися, переживши безпосередню зустріч із Богом у Святому Дусі. Хоча п'ятидесятники та інші харизмати не завжди погоджуються між собою щодо найкращого богословського вираження цього розуміння ролі Святого Духа, вони всі очікують певного способу божественної дії.

При цьому, зміст п'ятидесятницької духовності можна визначити через взаємодію наступних факторів:

– Особистий духовний досвід. Він включає в себе не лише релігійні почуття і емоції радості чи смутку, а є ареною справжнього релігійного життя.

– Вербальність. П'ятидесятницьку духовність неможливо зрозуміти лише читаючи те, що написано п'ятидесятниками. Нинішнє четверте покоління п'ятидесятників взялося до написання фундаментальних теологічних творів. Попередні покоління видали чимало трактатів та євангелізаційних листівок, апологетичних та історичних праць, однак перевага все ще надається усному слову, як найбільш дієвому засобу досягнення людини. У. Холленвеггер підкреслює: «П'ятидесятництво – усна релігія. Їй невластива така абстрактна мова, яка характеризує, наприклад, пресвітеріан чи католиків. П'ятидесятництво передають оповідями, свідченнями та піснями. Усна мова значно глобальніша, ніж мова університетів чи церковних деномінацій. Усна традиція гнучка і може пристосуватися до найрізноманітніших обставин… Коли ви стаєте п'ятидесятником, ви говорите про те, як ви зцілилися або як змінилося все ваше життя. Саме про це п'ятидесятники твердять невпинно, зокрема й тому, що людям цікаво слухати такі розповіді» [2, p. 248].

– Спонтанність п'ятидесятницької духовності. Вона зумовлена вірою в те, що Дух Святий керує поклонінням і провадить кожного віруючого, роблячи це непрогнозовано для людини.

– Відчуття себе чужим у земному житті. П'ятидесятництво на початку XX ст. стояло на яскраво виражених преміленіалістичних позиціях. Попри перехід від євангелизму до холістичної місії, сучасна п'ятидесятницька космологія наголошує на тому, що реальний вічний світ існує вгорі «на небесах», а віруючі «тимчасові подорожуючі на землі».

– Підпорядкованість авторитету Писання. Попри значний містичний елемент, репрезенти руху хрещених Духом Святим вказують на Писання як кінцевий авторитет віри та богопізнання, якому має бути підпорядкований особистий духовний досвід [12, с. 298].

Ці п'ять особливостей при взаємодії приводять до утворення практичних характеристик п'ятидесятницької духовності. Зокрема вирізняється стиль молитви і поклоніння. Як правило, на служіннях відбувається загальна колективна молитва, під час якої всі моляться одночасно. Цю молитву, переважно, починає лідер служіння, хоча все може відбуватися і спонтанно. Часто молитва супроводжується постом, а також підніманням рук. В харизматичних групах практикується молитва сидячи, від них цю звичку все частіше переймають і п'ятидесятники.

Широко використовується покладання рук, особливо в час молитви за хрещення Святим Духом, однак це не є загальною вимогою. П'ятидесятники апелюють до практичних дій Христа та Його учнів. Через фізичний контакт відбувається передача життєвої сили Ісуса тому, хто потребує зцілення. Тому п'ятидесятники вважають, що всі віруючі мають право молитися з покладанням, адже молитва здійснюється в ім'я Ісуса, а не в ім'я того, хто молиться. Хоча, вважається, що Бог може зціляти і хрестити Духом Святим, без фізичного контакту того, хто молиться.

Особисті переживання віруючого, особливо в країнах третього світу, виражаються танцем в Дусі. Цікаво, що ранні п'ятидесятники, які відкидали танці, сприймаючи їх як ознаку світськості, переважно, приймали танець в Дусі як вид поклоніння. Загалом вважається, що цей феномен викликаний потребою християн дати фізичне свідчення переживання ними присутності Святого Духа [3, p. 18]. Вітчизняні п'ятидесятники здебільшого заперечують нормативність подібної практики.

Також дуже поширеними серед п'ятидесятників є сакральні вислови, такі, як «Слава Богу», «Алілуя». Трапляються прояви «слова знання» – надприродного дару, який дає змогу служителю знати таємні речі про життя присутніх. На основі біблійного прецеденту (Дії Ап. 19:12) іноді практикують молитву над одягом хворих, який після молитви зібрання чи пастора відноситься хворому.

Зібрання як п'ятидесятників, так і харизматичних церков характеризуються молитвою на мовах. Рівень шуму при цьому залежить від культурного контексту. Практикується також «пророцтво» – виголошення Божої волі з приводу того чи іншого питання представником церковної ієрархії або віруючим, який має покликання до цього.

П'ятидесятницькі служіння часто вирізняються молитвою за зцілення. Іноді зустрічається вигнання демонів, особливо серед тих п'ятидесятників, які вірять в пандемонізм – тобто мають переконання, що не тільки гріхи, а й помилки та погані звички спричиняються демонами, які мусять бути вигнаними через молитву в ім'я Ісуса і через Його владу.

П'ятидесятницька пневматологія визначає ключові особливості п'ятидесятницької духовності. П'ятидесятники не лише заперечують цессаціонізм (вчення про обмеження духовних дарів апостольською епохою), а й відкидають сухі та умоглядні форми протестантизму, вважаючи їх теоретичними розважаннями про Бога. Натомість, хрещенні Святим Духом вважають власний досвід відновленням «первинної духовності», яка категорично відмовляється обмежувати досвід зустрічі з Богом світом абстрактних ідей. Люди відчувають і знають Бога як особисту, перетворювальну, живу реальність. *Найперше*, п'ятидесятники підкреслюють досвід Святого Духа. При цьому вірними стверджується, що центром християнського одкровення є Ісус Христос, але для християнина є життєво важливим «персональне і пряме усвідомлення і переживання Святого Духа». У такий спосіб п'ятидесятництво робить сильний наголос на важливості особистого, безпосереднього духовного досвіду. Предметом турбот є не сам досвід, але Святий Дух, пережитий особисто і безпосередньо.

На думку місіолога Л. Ньюбігіна, п'ятидесятницька відповідь на запитання «Де знаходиться Церква?» не є в термінах проповіді («Церква там, де чисте слово проповідується і правильно розуміється») чи структури («Церква там, де є продовження апостольська спадкоємність»). П'ятидесятницька підхід полягає у наступному: «Церква там, де Святий Дух може бути розпізнаний у Його владі» [4, p. 225]. У такий спосіб він закликає до визнання п'ятидесятництва як християнської «третьої хвилі», яке, поряд із протестантством і католицизмом, є необхідним для сучасної церкви.

По–друге, п'ятидесятники зосереджуються на зішесті Святого Духа в день П'ятидесятниці як на триваючій події. Згідно з богословом класичного п'ятидесятництва Е. Вільямсом, «…бути п'ятидесятником означає ідентифікувати себе з досвідом, що відбувся з послідовниками Христа в день П'ятидесятниці; тобто бути наповненим Святим Духом так само, як вони були наповнені Святим Духом» [5, p. 57]. Подія в День П'ятидесятниці – це більше, ніж поодинокий випадок, її можливо переживати у будь–який період церковної історії. Ключовим аргументом, який наводиться в цьому випадку є місіологія. Якщо сходження Духа в День П'ятидесятниці дало силу для звершення свідоцтва апостольській Церкві, то невже Церква XXI ст., що має «місійний порядок денний», не потребує Духа в тій мірі, в якій Він зійшов на Церкву I століття.

При цьому, п'ятидесятники найчастіше використовують термін «хрещення Святим Духом», вбачаючи в ньому повноту події (хрещення інтерпретується як занурення всієї людини в Дух Святий), а також унікальність досвіду. Подібно хрещенню у воді, хрещення Духом мислиться як неповторюваний досвід у християнському житті. Подальший досвід християнина з Духом Святим визначається як «сповнення Святим Духом».

По–третє, п'ятидесятники розглядають подію «хрещення Духом Святим» як відмінну від навернення та наступну за ним. Вони погоджуються, що Дух Святий є активним у приведенні людини до віри та каяття, однак навернення та хрещення Духом Святим не є ідентичними подіями, хоча ці два переживання можуть співпасти у часі [7, с. 332].

У ранньому п'ятидесятництві, яке генетично пов'язане з Рухом Святості, існувало вчення про хрещення Духом як третій відмінний досвід. Під першою роботою благодаті Бога розумілося виправдання, а під другою – освячення. Досвід освячення часто визначався як «хрещенням Духом Святим», але під ним попередники сучасного п'ятидесятництва розуміли такі переживання, які приводять людину до повного освячення. Для методистів хрещення – символ смерті для себе й поява нового творіння у Христі [13, с. 153]. Згодом, магістральні течії п'ятидесятництва мінімізують або навіть будуть ігнорувати освячення як передумову хрещення Святим Духом. Отже, за незначним виключенням сучасне п'ятидесятництво говорить про хрещення Духом як другий досвід благодаті Бога, який відбувається не задля освячення життя, а для ефективного свідчення про Христа. Освячення (у його початковій стадії) розглядається як частина навернення, і в той же час інтерпретується як триваючий процес [9, с. 32].

Термін «навернення» часто використовується попеременно з термінами «відродження», «нове народ-

женння» чи навіть «спасіння». Однак віра за допомогою якої людина отримує спасіння не обов'язково супроводжується хрещенням Духом Святим. У віровченні найбільшої п'ятидесятницької деномінації «Асамблеї Бога» вказано: «Всі віруючі мають право і повинні палко очікувати і щиро шукати обітниці Отця, хрещення Святим Духом і вогнем.... Цей чудовий досвід відмінний від і наступний за досвідом нового народження (Дії Ап. 10:44–46, 11:14–16, 15:7–9)» [6, p. 207].

У цьому сенсі, п'ятидесятництво відрізняється від протестантських віровчень, які теж акцентують увагу на відродженні. Багато євангельських християн ідентифікують відродження з хрещенням Духом і стверджують, що кожен «народжений знову» християнин у такий спосіб одержав Святий Дух. З цієї перспективи одержати Дух є частиною становлення нової людини в Христі. Однак, для п'ятидесятництва, стати християнином – один досвід, а бути хрещеним Духом Святим християнином – інший.

По–четверте, п'ятидесятництво вчить, що Святий Дух діє по різному в наверненні та відродженні й хрещені. У першому випадку Він викликає переконаність у власній гріховності, каяття серця і поєднує людину з Ісусом Христом. У хрещені Святим Духом розвиваються інші стосунки Бога і християнина. П'ятидесятники підкреслюють, що Дух Святий після переживання такого досвіду «у Вас», а не просто «з Вами». Для опису переживання часто використовується метафора затонулого корабля, вода в якому знаходиться як всередині, так і ззовні.

Класичні п'ятидесятники для обґрунтування своєї точки зору використовують текст Євангелія від Івана 20:22 «Сказавши оце, Він дихнув, і говорить до них: Прийміть Духа Святого» вбачаючи в ньому роботу Духа на рівні відродження людини й описують його тільки як перший крок приходу Духа. Тобто, такий досвід відбувається зі всіма християнами у момент відродження. Однак п'ятидесятники стверджують, що Дух Святий має не лише проживати в людині, а наповнювати її, не лише перетворювати християнина, а переповнювати його.

По–п'яте, п'ятидесятництво по різному характеризує значення хрещення Святим Духом. Для раннього руху притаманний акцент на місіонерській активності як ключовому наслідку духовного досвіду. На підставі Дії Ап. 1:8 хрещені розглядали себе як наповнені силою та уповноваженням для ефективного свідчення про Христа, зцілення, вигнання демонів, здатності робити чудеса. На думку одного з лідерів п'ятидесятництва початку XX ст. Розвелла Флауера: «Значення хрещення Духом Святим не полягає лише в говорінні іншими мовами. Воно наповнює наші душі Божою любов'ю до людства. Коли Дух Святий входить в наші серця, дух місіонерства входить разом з Ним, вони невіддільні. Проповідь Євангелія для блукаючих душ в різних країнах світу – це лише природній результат хрещення Святим Духом» [8, с. 787].

Деякі п'ятидесятники, так само як представники руху харизматичного оновлення, вважають ключовим наслідком духовного переживання нові відчуття реальності в вірі. На їх думку, християнське життя отримує нову дійсність та живе відчуття присутності Бога.

Для класичних п'ятидесятників духовне хрещення – ключ до інших духовних дарів. В їх інтерпретації, ключові дев'ять духовних дарів, про які говорить Новий Завіт (пророцтво, слово мудрості, слово знання і т.д.), неможливі без хрещення Святим Духом.

Нарешті, т.зв. партикулярні п'ятидесятники, в основному вихідці з незареєстрованого руху, характеризують говоріння мовами як еклезіологічну ознаку «істинної церкви», а подекуди пов'язують спасіння з духовними переживаннями в результаті хрещення Духом Святим.

По–шосте, п'ятидесятництво говорить про підготовку до хрещення Духом. Необхідною умовою для духовного переживання є навернення й спасіння людини. Наступним етапом підготовки вважається необхідність очищення серця. Як вже було зазначено, в цьому питанні серед п'ятидесятників не має однієї точки зору через різний теологічний контекст формування. Так, представники міжнародної деномінації «Церкви Божої у Христі» наполягають на тому, що освячення є наступним актом після відродження людини, а хрещення Духом Святим слідує після очищення серця» [1, p. 97]. Водночас, пневматологія «Церкви Чотирьохкутного Євангелія» («Foursquare Church») не визнає освячення як необхідний елемент підготовки до прийняття Духа Святого, вказуючи, що це – дар, й людина не може на підставі власних зусиль в освяченні розраховувати на зішестя Духа [7, с. 336].

Зазвичай підкреслюється значення молитви як умови до отримання Духа Святого. При цьому активне молитовне життя засвідчує готовність, розуміння та необхідність хрещення Духом Святим, а не є засобом через який можна заробити дар. П'ятидесятники також вказують на необхідність очікувальної віри для духовного хрещення. Це не віра, яка веде до порятунку, а віра, «що міцно тримається за обітницю Отця» хрестити Духом людину у потрібний час.

По–сьоме, п'ятидесятники не визнають істотного зв'язку між зовнішніми обрядами та хрещенням Святим Духом. Баптистське розуміння хрещення Святим Духом пов'язується з зануренням людини до Тіла Христа, Церкви. Тобто Дух Святий виступає засобом хрещення, але призначення хрещення стосується Церкви. За їх переконанням, саме хрещення Духом Святим відбувається після Водного хрещення (або в момент його здійснення) при наявності рятівної віри в Сина Божого [11, с. 141]. П'ятидесятники не погоджуються з таким тлумаченням. Вони підкреслюють, що хрещення відбувається в Дух Святий, а водне хрещення має відношення до навернення й розглядається в аспекті покори, а не як засіб отримання благодаті. Для підтвердження наводяться акти сходження Духа Святого на сто двадцять послідовників Христа (Дії Ап. 2:1–4) та на домашніх Корнилія (Дії Ап. 10:44–48), де немає акценту на водному хрещенні.

П'ятидесятництво не вбачає зв'язку між отриманням Святим Духом та конфірмацією (миропомазанням) як це підкреслюють в історичних Церквах. При цьому, ці акти не вважаються таїнствами й у функціональному призначенні інтерпретуються по–іншому.

Попри розповсюджену практику покладання рук під час молитви за хрещення Святим Духом, п'ятидесятники не вважають її необхідною умовою для отримання духовного досвіду. Покладання рук є біблійною практикою, часто корисною, але не завжди необхідною.

При цьому, не робиться акцент на релігійний порядок здійснення покладання рук, оскільки у практиці описаній в Книзі Дій Апостолів, у двох з трьох згаданих випадків покладання рук під час хрещення Духом, руки клали апостоли (Дії Ап. 8:18 і 19:6), але в іншому це було зроблено рядовим християнином Ананією (Дії Ап. 9:17).

По–восьме, п'ятидесятники вважають, що початковим свідченням (ознакою) хрещення Святим Духом є говоріння іншими мовами. Класичні п'ятидесятники підходять ще більш радикальніше, стверджуючи «немає мов – немає хрещення Святим Духом». Власне це розуміння найбільше вирізняє п'ятидесятників з кола інших християнських течій. При цьому, для послідовників раннього п'ятидесятницького богослова Чарльза Пархама, було принципово, щоб мови як ознака хрещення Духом мали земне походження (т.зв. ксенолалія) з метою їх використання на місіонерських полях як засіб проголошення Євангелія. П'ятидесятники після пробудження на Азуза–стріт в Лос–Анжелесі заперечили жорсткий ксенолалічний наголос Пархама, хоча повністю не виключили його, й апелювали до глосолалії (надприродньої спроможності говоріння незнайомими мовами).

Деякі п'ятидесятники другої половини XX ст. переконані у важливості розмови на мовах, все ж частіше використовують вираз «нормальний супровід» («normal accompaniment»), а не «початкове свідчення» стверджуючи, що молитва на мовах може відбуватися і пізніше. Тобто від акту хрещення Духом Святим й говорінням мовами може пройти певний часовий проміжок пов'язаний з побоюванням, упередженістю або недостатньою навченістю віруючого.

П'ятидесятники знаходять підтвердження для своєї позиції у Діях Апостолів. У п'яти випадках, що описують отримання Духа, три виразно заявляють, що ті, хто одержав Дух, говорили на мовах (Дії Ап. 2:4, 10:46, 19:6). Інші два описи сходження Духа (Дії Ап. 8:17, 9:17) не вказують на цю ознаку. Складнішою для інтерпретації п'ятидесятниками є пневматологія ап. Павла з його акцентом на мови як один з дев'яти дарів Духа й питанням «чи всі говорять мовами?» (1 Кор. 12:30). Як може говоріння мовами бути «початковим свідченням» чи «нормальним супроводом» хрещення Духом, якщо це тільки один з багатьох дарів? На це п'ятидесятники дають подвійну відповідь:

– Є різниця між говорінням мовами як ознакою хрещення Святим Духом і специфічним даром для Церкви, яким не всі християни володіють;

– Навіть у текстах ап. Павла основною темою є служіння дарами Духа для Церкви. При цьому, Павло пише: «…я хочу, щоб ви усі говорили на мовах» (1 Кор. 14:5).

Говоріння мовами важливе для сучасних п'ятидесятників як звернення до Бога, а не до людей. Звичайної мови недостатньо, щоб описати почуття наповненої Духом людини до Бога. Тому говоріння мовами виражає повноту людської вдячності Всемогутньому Богу, яка недоступна розуму людини, але сприймається Господом.

Отож, попри те, що у багатьох аспектах п'ятидесятництво підхоплює засадничі теми протестантського богослов'я, пневматологічні акценти руху визначають специфічний зміст та вияви його духовності, а також стиль богослужіння. П'ятидесятництво через вчення та практику хрещення Святим Духом з ознакою говоріння іншими мовами, створює потужне відчуття прямої, особистої, трансформуючої зустрічі з Богом у церковному богослужінні та особистому досвіді. Попри розмаїття п'ятидесятницьких підходів у частині пневматологічних питань, рух єдиний у тому, що Дух Святий діє сьогодні у тому масштабі й з тим ж ознаками як це було на зорі історії християнської Церкви. Таке розуміння дозволяє хрещенним Святим Духом проголошувати власний досвід та служіння у провіденційних термінах, обумовлюючи євангелізаційну та соціальну активність руху й забезпечуючи йому безпрецедентне поширення.

Список використаних джерел

1. Bruner F. A Theology of the Holy Spirit: the Pentecostal Experience and the New Testament Witness / Frederick Bruner. – Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1970. – 390 p.
2. Hollenweger W. J. Charismatisch–pfingstliches Christentum. Herkunft. Situation. Цkumenische Chancen / Walter J. Hollenweger. – Gцttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 1997. – 520 s.
3. McClung G. Pentecostal / Charismatic Perspectives on a Missiology for the Twenty–First Century // Pneuma 16:1 (1994). – P.11–21.
4. Newbigin L. The Household of God / L. Newbigin. – New York: Friendship Press, 1954. – 256 p.
5. Williams E. S. Systematic Theology. Volume 3: Pneumatology, Ecclesiology, Eschatology / Ernest Swing Williams. – Springfield, MO: Gospel Publishing House, 1953. – 287 p.
6. Winehouse I. The Assemblies of God: A Popular Survey / Irwin Winehouse. – New York: Vantage Press, 1959. – 224 p.
7. Даффилд Г., Ван Клив Н. Основы пятидесятнического богословия / Пер. с англ. – Н. Новгород: «Агапе», 2007. – 528 с.
8. Клаус Б. Миссия Церкви / Б. Клаус // Систематическое богословие / под ред. С. Хортона. – Пер. с англ. – К.: Лайф, 1999. – С.765–803.
9. Макги Г. Исторический обзор / Г. Макги // Систематическое богословие / под ред. С. Хортона. Пер. с англ. – К.: Лайф, 1999. – С.9–46.
10. Макграт А. Небезпечна ідея християнства. Протестантська революція: історія від шістнадцятого до двадцять першого століття / Алістер Макграт. – Пер. з англ. Олексія Панича. – К.: Дух і Літера, 2017. – 656 с.
11. Підготовка до хрещення. Посібник / Упор. і ред. С. В. Санніков. – Одеса, 2006. – 380 с.
12. Робек С. Азуза–стрит: миссия и пробуждение / Сесил Робек. – Александрия: Ездра, 2011. – 464 с.
13. Соловій Р. Контекст виникнення п'ятидесятництва // Богословские размышления. – 2003. – №2. – С.147–163.

References

1. Bruner F. A Theology of the Holy Spirit: the Pentecostal Experience and the New Testament Witness / Frederick Bruner. – Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1970. – 390 p.
2. Hollenweger W. J. Charismatisch–pfingstliches Christentum. Herkunft. Situation. Цkumenische Chancen / Walter J. Hollenweger. – Gцttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 1997. – 520 s.
3. McClung G. Pentecostal / Charismatic Perspectives on a Missiology for the Twenty–First Century // Pneuma 16:1 (1994). – P.11–21.
4. Newbigin L. The Household of God / L. Newbigin. – New York: Friendship Press, 1954. – 256 p.
5. Williams E. S. Systematic Theology. Volume 3: Pneumatology, Ecclesiology, Eschatology / Ernest Swing Williams. – Springfield, MO: Gospel Publishing House, 1953. – 287 p.
6. Winehouse I. The Assemblies of God: A Popular Survey / Irwin Winehouse. – New York: Vantage Press, 1959. – 224 p.
7. Daffild G., Van Kliv N. Osnovy pyatidesyatnicheskogo bogosloviya / Per. s angl. – N. Novgorod: «Agape», 2007. – 528 s.
8. Klaus B. Missiya Tserkvi / B. Klaus // Sistematicheskoye bogosloviye / pod red. S. Khortona. – Per. s angl. – K.: Layf, 1999. – S.765–803.
9. Makgi G. Istoricheskiy obzor / G. Makgi // Sistematicheskoye bogosloviye / pod red. S. Khortona. Per. s angl. – K.: Layf, 1999. – S.9–46.

10. Makgrat A. Nebezpechna ideya khrystyyanstva. Protestant·s'ka revolyutsiya: istoriya vid shistnadtsyatoho do dvadtsyat' pershoho stolittya / Alister Makgrat. – Per. z anhl. Oleksiya Panycha. – K.: Dukh i Litera, 2017. – 656 s.

11. Pidhotovka do khreshchennya. Posibnyk / Upor. i red. S. V. Sannikov. – Odesa, 2006. – 380 s.

12. Robek S. Azuza–stryt: myssyya y probuzhdenye / Sesyl Robek. – Aleksandryya: Ezdra, 2011. – 464 s.

13. Soloviy R. Kontekst vynyknennya p"yatydesyatnytstva // Bohoslovskye razmyshlenyya. – 2003. – №2. – S.147–163.

Mokienko M., *candidate of historical sciences, senior researcher at the Center for Religion Studies of the National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), mokienko9@gmail.com*

Peculiarities of Pentecostal Spirituality and the doctrine of baptism with the Holy Spirit

The article analyzes the main features of the spirituality of the Pentecostal people and reflects these peculiarities in theology. The relationship between sacramental baptism and mystical baptism of the Holy Spirit is considered. Characteristic features of «life in the Spirit» are revealed, a comparison with the concept of «life in Christ» is made. Proved that Pentecostalism offers a special entry in the living world where cultivated subjective intense mystical experience, focuses on verbal communication direct, contested and symbolic importance of theoretical knowledge of God, approved by spontaneous worship of God, emphasizes the need for distancing individual and social life of the community, the experience of God's prophecy is appreciated, while preserving the central significance of the Scriptures. These features are actually expressing identity in features of worship, especially in collective prayer, laying on of hands, healing prayers, «dance», and so on. The shifting attention to the action of the Holy Spirit allows Pentecostal people to move from spirituality in the center of which the Church is in the spiritual life that develops around God as the Trinity.

Keywords: *Pentecostal movement, identity, modern theology, mission, ecclesiology, spirituality.*

* * *

УДК 291.7

Несправа М. В.,
кандидат філософських наук, доцент кафедри соціальних дисциплін, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ (Україна, Дніпро), n.nesprava@gmail.com

Українське ісламознавство в контексті проблеми дослідження радикального джихадізму

Метою даного дослідження є отримання даних щодо результатів вивчення українськими ісламознавцями проблеми радикального джихадізму. Для досягнення цієї мети використовувалися такі методи як аналіз та герменевтика. В ході дослідження було встановлено, що в українському ісламознавстві зараз наявні п'ять основних напрямків дослідження: сутнісний, історичний, суспільствознавчий, економіко–релігієзнавчий та безпековий. В Україні проблема радикального джихадізму розглядається саме в рамках безпекового напрямку дослідження. Як було показано, безпековий напрямок в українському ісламознавстві поки що слабко представлений. На цю тематику написано небагато досліджень. Серед авторів, що займаються цією проблематикою, необхідно назвати таких дослідників, як М. Ю. Азаров, С. Ю. Зінько, М. І. Кірюшко, С. А. Кузьмін, О. Лікаренко, В. Остроухов, В. Петрик тощо. Втілення в Україні у життя масштабних наукових дослідницьких проектів з вивчення небезпек, які несе радикальний джихадізм, ще попереду.

Ключові слова: *Іслам, релігієзнавство, ісламознавство, джихадізм, Україна.*

Аналіз радикального джихадізму є однією з провідних наукових проблем у світовому релігієзнавстві. Це пов'язано з тією загрозою, яку становить це явище для миру та міжнародної безпеки. Визначити внесок, який робить вітчизняне ісламознавство в дослідження цієї проблеми є важливим передусім для того, щоб побачити можливі перспективи розвитку релігієзнавства в України.

Серед авторів, які досліджують стан українського ісламознавства передусім потрібно назвати таких дослідників, як М. І. Кирюшко [4], Ю. М. Кочубей [9], Д. В. Брильов [1]. Утім зазначимо, що дані автори намагаються представити загальну картину розвитку в Україні релігієзнавчих досліджень в царині вивчення проблематики ісламу. В цьому загальному ракурсі часткові питання, зокрема питання розвитку досліджень радикального джихадізму, не отримали глибокого освітлення.

Мета нашого дослідження полягає в тому, щоб отримати дані щодо результатів вивчення українськими ісламознавцями проблеми радикального джихадізму. Для досягнення цієї мети нами використовувалися такі методи як аналіз та герменевтика.

Приступаючи до викладу основного матеріалу нашого дослідження передусім зазначимо, що українське ісламознавство знаходиться ще на початковому етапі свого становлення.

Звісно, вивчення ісламської проблематики на українських землях має давні корені. В якості прикладів можна назвати вільний переклад полемічного трактату «Алкоран Магомета, знищений Кохелетом» ректора Києво–Могилянської колегії Іоаннікія Галятовського (кінець XVII ст.), напрацювання щодо тематики мусульманства в дослідженнях Д. Яворницького, М. Грушевського, А. Кримського. Однак, в радянські часи тема ісламу не привертала особливої уваги вітчизняних дослідників.

Серед перших авторів незалежної України, які зайнялися ісламознавчою проблематикою, варто зазначити таких дослідників, як Ю. Петраш, А. Тойлієва, Я. Полотнюк, В. Рибалкін, В. Лубський, Т. Приходько, Ю. В. Гамоцька, М. І. Кирюшко, Я. Полотнюк, М. Корюшко, О. Бойцова, В. Ганкевич, А. Меметов тощо. На основі робіт цих та інших українських авторів були закладені основи вітчизняного ісламознавства. Воно має добрі перспективи, однак, поки що знаходиться на початку свого розвитку. Так, у 2002 році М. І. Кирюшко писав: «Нині є передчасним говорити про існування українського ісламознавства як такого у сукупності всіх його складників. Коректніше констатувати початок формування українського ісламознавства, про визначення окремих напрямів дослідження ісламу й соціального побутування мусульман українськими науковцями різних спеціальностей» [4, с. 5]. У 2015 році Д. В. Брильов, аналізуючи стан дослідження в Україні ісламської проблематики констатує: «У наш час ісламознавство як наукова дисципліна переживає період свого становлення» [1, с. 136].

При цьому зазначимо, що держава та науковці України добре розуміють важливість вивчення проблематики ісламознавства. Наприклад, згідно з Наказом №1066/609 від 26.11.2009 р. Міністерства освіти і науки України та Національної академії наук України «Про затвердження Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук на 2009–2013 роки», в переліку найважливіших напрямів соціальних і гуманітарних наук серед інших названо й ісламознавство [1, с. 143].